

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АВТОДОРОЖНЬОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Досліджено сучасний стан та рівень розвитку автотранспортної галузі. Проаналізовано джерела фінансування автотранспортної галузі. Здійснено аналіз прогнозних обсягів фінансування автомобільних доріг України відповідно до Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013-2018рр. Розкрито актуальні проблеми фінансового забезпечення автотранспортної галузі України в сучасних економічних умовах та виявлено основні шляхи їх вирішення.

The role and importance of road sector in the economy and found that the trucking industry is a part of social sphere, the state which is an indicator of industrialized and civilized society and affects economic development, standard of living and so on. Based on the data and analytical experience of foreign countries explored the current state and level of development of the transport sector. The basic factors that hinder its development, among which are: the deterioration of roads, reduce road safety, insufficient to repair roads discrepancy reasonable scientific volumes and regulatory needs, the lack of roads and their traffic intensity discrepancy others. The above factors are the cause of under-funding road sector in Ukraine, which ultimately can lead to negative consequences of social and economic development. Sources of financial security trucking industry under the Law of Ukraine «On sources of financing road economy of Ukraine.» Based on this analysis determined that a major problem in the financial sector is providing road is funding its performance failure that hinders the development of the transport sector, reduce social and living of the population and socio-economic level of the country as a whole. The analysis projected in funding roads Ukraine under the state target economic development program of public roads in 2013-2018 years. Reveals the urgent problems of financial security road industry of Ukraine in the current economic environment and identified the major solutions.

Ключові слова: Джерела фінансування, фінансове забезпечення, автотранспортна галузь, розвиток автотранспортної інфраструктури.

Keywords: sources of financing, financial security, road sector, the development of road infrastructure.

Постановка проблеми. Однією з важливих передумов економічного зростання держави є її соціальний розвиток, в якому соціальна сфера відіграє значну роль та створює необхідні умови для підвищення життєдіяльності та рівня добробуту населення, подальшого соціально-економічного розвитку країни загалом. Соціально-побутова складова виступає одним з елементів соціальної сфери [1, с. 29], яка спрямована на створення, через побутове середовище, умов для відтворення людини, задоволення її потреб у належних умовах життя. Автотранспортна галузь є складовою соціально-побутової сфери, стан якої є показником індустріалізованого та цивілізованого суспільства та впливає на розвиток економіки, рівень життя населення тощо. Тому соціально-економічний розвиток та наближення України до європейських стандартів потребує належного рівня фінансування потреб автотранспортної галузі, високого рівня

забезпеченості країни автомобільними дорогами, розвитку дорожньої інфраструктури тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам фінансового забезпечення підприємств автотранспортної галузі приділено увагу у працях Бортницької Л.П. [2], Волковської Г.Г. [3], Гончаренка Ф.П. [4], Святець О.О. [5], Солодкої О.Л. [6], Ходикіної І.Ю., Шевчук О.І. [7], Юхновського І.Р. [8] та ін. Однак незважаючи на значні наукові напрацювання, питання фінансового забезпечення діяльності підприємств автотранспортної галузі потребують подальших наукових досліджень.

Постановка завдання та мета. Завданням дослідження є аналіз джерел фінансового забезпечення автотранспортної галузі в сучасних економічних умовах. Метою статті є виявлення на цій основі проблем фінансування автотранспортної галузі України та визначення шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протяжність доріг в Україні протягом останніх 25 років фактично не збільшувалася, а розвиток автомобільних доріг загального користування відстає від темпів автомобілізації країни. Щільність автомобільних доріг в Україні у 6,6 рази менша, ніж у Франції (відповідно 0,28 та 1,84 кілометра доріг на 1 кв. кілометр площі країни). Протяжність швидкісних доріг в Україні становить 0,28 тис. кілометрів (у Німеччині – 12,5 тис. кілометрів, у Франції – 7,1 тис. кілометрів), а рівень фінансування одного кілометра автодоріг в Україні відповідно у 5,5 – 6 разів менший, ніж у зазначених країнах [9]. Протягом останніх років спостерігається тенденція до погіршення стану автомобільних доріг, зниження рівня безпеки на автошляхах, недостатній рівень їх ремонту, невідповідність доріг науково обґрунтованим нормативним обсягам та потребам (за останні 10 років 14-34 % від науково обґрунтованої мінімально необхідної потреби), відсутність розвитку автодоріг (як будівництва, так і реконструкції) та їх невідповідність інтенсивності руху автотранспорту. Зазначені проблеми є причиною недофінансування автодорожньої галузі України. В таких умовах відсутність фінансування чи недостатній його рівень призведе до негативних наслідків соціально-економічного розвитку країни. Тому проблема фінансового забезпечення автодорожньої галузі є актуальною в сучасних економічних реаліях держави.

Нормативним документом, який регламентує порядок фінансування автодорожньої галузі є Закон України «Про джерела фінансування дорожнього господарства України» від 18.09.91 № 1563-ХІІ [10]. Цей закон визначає, що основними джерелами фінансового забезпечення дорожнього господарства є надходження від акцизного збору та ввізного мита на нафтопродукти, акцизного збору та ввізного мита з імпортованих на митну територію України транспортних засобів та шин до них, інших надходжень до Державного бюджету України, в обсягах, що визначаються законом про Державний бюджет України на поточний рік [10]. З метою забезпечення ефективного функціонування та розвитку мережі автомобільних доріг було затверджено Державну цільову економічну програму розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013-2018 роки, яка визначає рівень фінансування, який повинен забезпечити стабільний розвиток транспортної інфраструктури (табл. 1). Формування стабільних джерел фінансового забезпечення підприємств автодорожньої галузі відповідно до цієї програми можливе за рахунок як бюджетних, кредитних коштів, коштів міжнародних фінансових організацій, грантів, приватних інвестицій, так і за рахунок бюджетних

коштів, інших джерел (залучених коштів міжнародних фінансових організацій, кредитів під державну гарантію та коштів інвесторів, залучення концесіонерів). Останнє має забезпечити формування стабільних джерел фінансування дорожнього господарства, запровадження механізму державно – приватного партнерства, залучення концесіонерів, покращення транспортно – експлуатаційного стану автомобільних доріг [11].

Таблиця 1

Прогнозні обсяги та джерела фінансування автомобільних доріг України загального користування на 2013-2018 рр., млн. грн.

Джерела фінансування	Обсяг фінансування, млн.грн.	У тому числі за роками:					
		2013	2014	2015	2016	2017	2018
Державний бюджет у тому числі:	133582,03	13548,14	14653,78	24139,23	26020,38	26891,1	28329,4
спеціальний фонд	94328,95	13548,14	14653,78	15342,22	16109,41	16914,8	17760,6
загальний фонд	39253,08			8797,01	9910,97	9976,3	10568,8
Інші джерела у тому числі:	80452,14	15425,57	17553,86	10094,33	13383,28	13095,1	10900
кредитні кошти	42359,8	12275,5	14084,3	4000	4000	4000	4000
кошти міжнародних фінансових організацій	18092,34	3150,07	3469,56	3094,33	4383,28	3095,1	900
кошти інвесторів	20000			3000	5000	6000	6000
Разом	214034,17	28973,71	32207,64	34233,56	39403,66	39986,2	39229,4

Джерело: [11].

Аналізуючи дані табл.1, варто відмітити, що обсяги фінансування мають тенденцію до збільшення протягом 2013-2017 рр. (від 28973,71 млн. грн. до 39986,2 млн. грн.). Однак прогнозований обсяг коштів у 2018 р. менший на 756,8 млн. грн. ніж у 2017 р. Це пов'язано з тим, що саме у 2017 р. планується зробити акцент на приведення українських доріг до європейських стандартів. Як видно з таблиці, основними джерелами фінансування автомобільних доріг загального користування є Державний бюджет України, кредитні кошти та кошти міжнародних фінансових організацій. Однак якщо проаналізувати фактичний рівень надходжень коштів до бюджету на розвиток автотранспортної сфери (табл.2), то можна помітити, що цей рівень не відповідає тим прогнозним обсягам, що зазначені Державною цільовою економічною програмою розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013-2018 роки.

Якщо проаналізувати джерела надходження коштів для фінансування автодорожньої галузі за 2013-2015 рр. (табл.2), можна сказати, що у 2014 р. було найбільше заплановано та найбільше фактично надійшло до бюджету коштів. У 2015 р. спостерігається надходження коштів тільки від одного джерела, а саме від кредитів МФО у сумі 1943,3 млн. грн. Найбільше коштів до бюджету надійшло від плати за проїзд автомобільними дорогами транспортних засобів та інших самохідних машин та механізмів. Така тенденція зберігається протягом 2013-2014 рр. Наступним за обсягом джерелом надходжень є акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції). Найменше протягом досліджуваного періоду коштів

Таблиця 2

Джерела надходження коштів для фінансового забезпечення автодорожньої галузі за 2013-2015 рр., млн. грн.

Джерело надходження	Рік								
	2013			2014			2015		
	план	факт	% залучення від плану	план	факт	% залучення від плану	план	факт	% залучення від плану
Акцизний податок із виготовлених в Україні підакцизних товарів (послуг)	4785,0	2340,0	48,9	4139,0	2416,7	58,4	0	0	-
Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	8360,0	6796,0	81,3	10216,0	14016,6	137,2	0	0	-
Мито на нафтопродукти, транспортні засоби та шини до них, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами	2774,0	2169,3	78,2	2572,3	1350,6	52,5	0	0	-
Плата за проїзд автомобільними дорогами транспортних засобів та інших самохідних машин та механізмів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні	20000,0	13459,0	67,3	20756,0	9251,6	44,6	0	0	-
Кредити МФО	3150,1	2661,5	84,5	14405,8	14240,1	98,8	4707,1	1943,3	41,3
Всього:	39069,0	27425,8	70,2	52089,1	41275,6	79,2	4707,1	1943,3	41,3

Джерело: [12].

надійшло від мита на нафтопродукти, транспортні засоби та шини до них, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами. Як видно з табл. 2, значною проблемою у фінансовому забезпеченні автодорожньої галузі є саме невиконання запланованих показників фінансування, що стримує розвиток транспортної сфери, знижує соціально-побутовий рівень населення та соціально-економічний рівень розвитку країни загалом.

Одним із напрямків вирішення проблем, що стосуються фінансового забезпечення автодорожньої галузі на законодавчому рівні, є внесення змін до переліку статей Законів України «Про джерела фінансування дорожнього господарства України», «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» тощо. Зміни в законах стосуються виокремлення джерел фінансування дорожнього господарства в окремий Державний дорожній фонд у складі спеціального фонду Державного бюджету України, що дасть можливість забезпечити чіткий облік бюджетних коштів, які будуть направлені на фінансування автодорожньої галузі. Такі зміни сприятимуть стабільному фінансуванню автодорожнього господарства та забезпечать цільове використання бюджетних коштів.

Адже відповідно до змін, які нещодавно відбулись в Податковому кодексі України та Бюджетному кодексі України, цільові джерела фінансового забезпечення дорожнього господарства скасували, натомість запровадили фінансування автодорожньої сфери із загального фонду Державного бюджету України. В таких умовах визначити прогноз бюджетних коштів, які будуть виділені на фінансове забезпечення автодоріг неможливо.

Враховуючи вищезазначене та те, що фінансування автодоріг відбувається за залишковим принципом, прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення Державного дорожнього фонду України» забезпечить фінансування автомобільного господарства відповідно до науково обґрунтованих потреб і створення додаткових джерел фінансування дорожнього господарства. Даний закон вступить в дію з 1 січня 2018 р. Створення Державного дорожнього фонду є запозиченням американської моделі управління дорожнім господарством, яка успішно діє ще з 50-х років минулого століття, яка передбачає створення наглядової ради, що займається вирішенням питань, які стосуються обсягів та цільового використання коштів.

Наразі відбувається акумулювання коштів від плати акцизу на автомобілі, комплектуючі до них, паливо тощо в Державному бюджеті України. Однак тільки 15-20 % від сплачених коштів виділяється на фінансове забезпечення автомобільних доріг, решта бюджетних коштів розподіляється на інші цілі. Створення Державного дорожнього фонду України забезпечить як повну акумуляцію коштів у фонді, так і їх цільове використання на потреби автотранспортної галузі, що дозволить сформувавши чіткий нагляд та контроль за напрямками та обсягами використання коштів. Тобто запроваджуються прозорі правила акумулювання бюджетних коштів для фінансування автотранспортної галузі та прозоре їх витрачання. Збільшення фінансового забезпечення автотранспортної галузі за рахунок створення Державного дорожнього фонду прогнозується орієнтовно в 4 рази.

Кошти Державного дорожнього фонду розподілятимуться наступним чином: 60% – на фінансування будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування державного значення, на утримання доріг, 35% – на фінансування будівництва і утримання доріг місцевого значення, а також 5% – на фінансування заходів із забезпечення безпеки дорожнього руху [13]. Чіткий розподіл бюджетних коштів сприятиме цільовому їх використанню на окремі напрями автодорожньої галузі, що дозволить покращити рівень забезпеченості країни автомобільними дорогами. Тому, створення Державного дорожнього фонду України сприятиме формуванню сталого діючого механізму фінансового забезпечення автотранспортного господарства, що дасть можливість істотно збільшити фінансування автомобільних доріг та дозволить підтримувати стан автомобільних доріг на належному рівні.

Висновки з проведеного дослідження. Вирішення основних проблем, які стосуються стану та рівня розвитку автотранспортної галузі, ми вбачаємо, перш за все, на законодавчому рівні. Перші кроки в даному напрямку вже зроблено, а саме: прийнято рішення щодо формування Державного дорожнього фонду, що сприятиме належному утриманню автодоріг, їх вчасному ремонту, покращенню технічного стану, безпеки та дорожньої інфраструктури. З метою оптимізації та реалізації ефективності фінансового забезпечення підприємств автотранспортної галузі необхідним є визна-

чення чіткої стратегії її подальшого розвитку, посилення контролю за об'єктами з ремонту та будівництва автодоріг, запровадження реалізації проектів із будівництва доріг на умовах концесії. В сукупності це дозволить підвищити соціально-економічний розвиток країни та підняти її рівень до європейських стандартів.

1. *Канцур І.Г.* Фіскальний механізм розвитку соціальної сфери України: дис. канд. ек. наук : 08.00.08 / Канцур Інна Григорівна – Київ, 2016. – 195 с. – с. 29;
2. *Бортницька Л.П.* Забезпечення системної ефективності будівництва автомобільних доріг: автореферат дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / Національний транспортний університет / Л.П. Бортницька. – К., 2005. – 19 с.;
3. *Волковська Г.Г.* Аналіз впливу соціально-економічних показників на забезпеченість автомобільними дорогами економічних районів України / Г.Г. Волковська // Автошляховик України. – 2011. – №5. – С.25 - 28;
4. *Гончаренко Ф.П.* Розвиток мережі автомобільних доріг в Україні / Ф.П. Гончаренко // Дороги і мости: [зб. наукових статей]. – К., 2006. – С.46-69;
5. *Святець О.О.* Аналіз фінансового стану державного агентства автомобільних доріг України та особливості фінансового забезпечення автодорожньої галузі / О.О. Святець // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. - № 11. Ч. 4. – 138-141;
6. *Солодка Л. О.* Дорожнє господарство України: стан та перспективи розвитку / Л. О. Солодка // Вісник Нац. ун-ту водного господарства та природокористування: [зб. наук. пр.]. – Рівне, 2008. – Вип. 2. – С. 228-236;
7. *Ходикіна І.Ю.* Сучасний стан транспортних комунікацій та забезпеченість автомобільними дорогами країни / І.Ю. Ходикіна, О.І. Шевчук, Я.В. Шевчук // Науковий вісник Нац. лісотех. ун-ту України: [зб. науково-технічних праць]. – Львів, 2011.- Вип 21.б. – 380 с.;
8. Транспортний комплекс України. Автомобільні дороги: проблеми та перспективи / Під ред. І.Р. Юхновського. – К., 2004. – 175 с.;
9. Автомобільні шляхи України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/w/index.php?>;
10. Закон України «Про джерела фінансування дорожнього господарства України». - [Електронний ресурс] / офіц. сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1562-12>;
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013-2018 роки»: №719-р: 03.09.2012 р. – К., 2012;
12. Звітність про виконання бюджетів. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>;
13. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо удосконалення механізму фінансового забезпечення дорожньої галузі». - [Електронний ресурс] / офіц. сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1763-viii>